

TECHNOLÓGIAI ÓRIÁSCÉGEK

- A technológiai óriáscégek (Big tech vagy Tech giants) közé soroljuk a Google (Alphabet), az Amazon, a Microsoft, az Apple, valamint a Facebook (Meta) vállalatokat.
- E cégek közös jellemzője, hogy olyan szolgáltatásokat fejlesztettek ki az informatika egy-egy területén, amelyek szinte egyeduralkodóak voltak, s így a felhasználók számára közel megkerülhetlenné váltak.
- További közös jellemzője ezeknek a cégeknek a folyamatos terjeszkedés és az innovatív jelleg.
- Piaci helyzetükből adódóan világszerte képesek befolyásolni a felhasználók információhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférését.
- Működésük során hatalmas mennyiségű adatot kezelnek, s ez is növeli a befolyásukat.
- Piaci magatartásuk az utóbbi években egyre több összeütközéssel jár, a hatóságok igyekeznek fellépni a visszaélésekkel szemben és törvényekkel szabályozott kereteket teremteni.

A legbefolyásosabb technológiai vállalatok nemzetközi szinten uralják a piac egy-egy szegletét. Terjeszkedésük és növekedésük révén azonban olyan befolyásra tettek szert, amely aggodalommal tölti el a kormányokat, s megpróbálnak ennek a befolyásnak jogszabályokkal gátat szabni. Ennek a törekvésnek a hátterét és részleteit mutatja be az alábbi Infojegyzet.

Világszerte szából 92 internetező, Magyarországon ennél is több, 97 a Google internetes keresőjét használja ([Statcounter 2022](#)). Emellett a cég vezető szerepet tölt be az online videómegosztás (YouTube), az e-mail szolgáltatások (Gmail), az online térképes navigáció (Google Maps és Waze), a mobil operációs rendszerek (Android) és számos más népszerű technológiai szolgáltatás területén. Felhasználók milliárdjainak nyújt szolgáltatásokat, éves bevételét az elmúlt tíz évben megötszörözte, jövedelme 2021-ben meghaladta a 250 milliárd dollárt ([Statista 2022](#)).

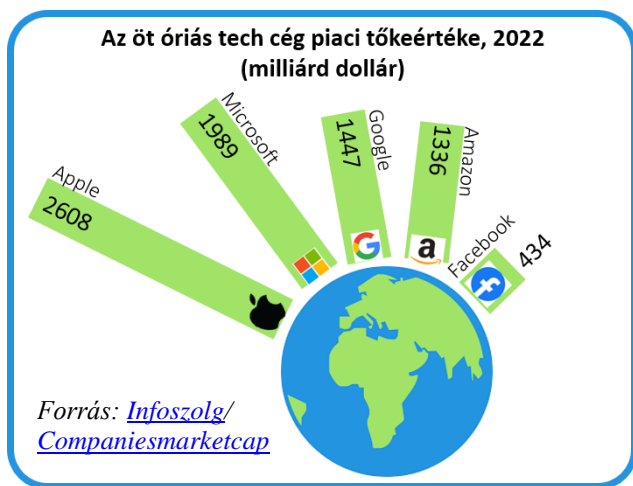
Az informatikai iparágban ráadásul nem egyedülálló a Google (anyavállalatának hivatalos neve Alphabet) globális piacvezető szerepe. Hasonló méretű és jelentőségű amerikai székhelyű cégek még az online kereskedelemben élen járó Amazon, az okostelefonokat, táblagépeket és számos egyéb elektronikai eszközt gyártó és forgalmazó Apple és a szoftvertermékek piacán domináns Microsoft is.

A TECHNOLÓGIAI ÓRIÁSCÉGEK SIKERE ÉS ANNAK HÁTTERE

Jelenleg ez a négy vállalat a világ legértékesebb részvénytársaságai közé tartozik, piaci tőkeértékük egyenként meghaladja az ezermilliárd dollárt ([companiesmarketcap.com](#)). Ötödikként ide tartozónak tekintik – bár értékben pillanatnyilag alattuk marad – a közösségi média területén megkerülhetetlen Facebook-ot is (anyacége a Meta).

Bevételeik a pandémia idején is ugrásszerűen nőttek, a növekedés mértéke 2020-ban együttesen elérte a 19 százalékot, 2021-ben pedig már a 27 százalékot ([Qubit 2022](#)). Évek óta a Nasdaq tőzsdeindex [top száz](#)ás listájának élén szerepelnek, ők rendelkeznek a legjobb minőségű részvényekkel. Az Apple cég piaci tőkeértéke magasabb, mint az országok 96 százalékának GDP-je, ilyenformán ha ország lenne, akár a legerősebb gazdasággal rendelkező országokat tömörítő G7-csoportnak is tagja lehetne ([Lishchuk 2021](#)).

Technológiai óriáscégek (tech óriások) már korábban is voltak a történelemben, először az acélgyártás, majd az olajkitermelés és a dohánygyártás területén.

A 21. század elején az energiaipar cégbirodalmi álltak a tőzsdeindexek élén, őket körözték le a 2010-es években a tech óriások.

Ezek a technológiai óriáscégek a Föld szinte minden pontján kínálják termékeiket és szolgáltatásaikat, s jelentős részben ők biztosítják azt a digitális infrastruktúrát, amelyet a mindennapi életünk során használunk. Az internet mára már nem is értelmezhető nélkülük.

Bevételei jelentős részét a Google (Alphabet) és a Facebook (Meta) a hirdetésekéből szerzi (a Google esetében ez a bevételek 69 százalékát, a Facebooknál a 97 százalékát jelentette 2021-ben), míg az Apple a telefonok és egyéb elektronikai eszközök gyártásából, az Amazon és a Microsoft pedig a szolgáltatásai értékesítéséből növekszik ([Qubit 2022](#)).

Korábban elképzelhetetlen méretet öltöttek ezek a vállalatok, s ennek megfelelően nemzetközi hatalmi tényezővé váltak. Növekedésüket a versenytársak felvásárlásai is kísérték. Csak a 2016 és 2020 közötti években az Amazon 42, az Apple 33, a Facebook 21, a Google 48, a Microsoft 53 felvásárlást hajtott végre (Motta–Peitz 2021).

Hatalmuk amiatt vált a nemzeti kormányzatok számára nyomasztóvá, mert nemcsak felhasználók milliárdos tömegéről rendelkeznek felbecsülhetetlen mennyiségű és értékű adatokkal, de ezeknek az adatoknak a birtokában képesek a felhasználók véleményének és döntéseinek is a befolyásolására; illetve piaci túlsúlyuk útját állja a szabad versenynek és a média sokszínűségének. Ennek felismerése változtatta meg a kormányok viszonyulását a tech óriáscégekhez

és kezdtek el az elmúlt években korlátozások és rendszabályok felállításán gondolkodni. Francis Fukuyama és szerzőtársai egyenesen a működő demokráciákra leselkedő fenyegetésként értelmezték a tech óriásvállalatok információáramlásra gyakorolt befolyását ([Fukuyama et al. 2021](#)). Mások a biológiából kölcsönzött fogalommal digitális ökoszisztémáról beszélnek, amelyben ezeknek a cégeknek a szolgáltatásai emberek százmillióinak mindennapjaiban játszanak alapvető szerepet.

JOGSZABÁLYOK A TECH ÓRIÁSCÉGEK MŰKÖDÉSÉNEK KORLÁTOZÁSÁRA

Nem először fordul elő a történelemben, hogy a törvényalkotó jogszabályokkal próbálja meg egy monopolhelyzetben levő vagy túlzottan befolyásossá váló vállalat hatalmát csökkenteni. Jó példa erre már a 19. század végi Egyesült Államokban a kormányzat trösztellenes fellépése ([Sherman Antitrust Act, 1890](#)).

Az ausztrál példa

A tech óriáscégekkel szemben először az ausztrál kormányzat vette fel a kesztyűt, miután már a [német](#) és a [brit](#) versenyhivatal is feltárta a piaci egyeduralom nyomában járó problémákat ([Pünkösty 2021](#)). A Google és a Facebook együtt az ausztrál online hirdetési piac háromnegyedét birtokolja, s külön díjat számoltak fel a médiacégeknek, ha azok valamilyen tartalmat kívántak elhelyezni a Google, illetve a Facebook felületein. Mindeközben az óriáscégeknek áttételesen abból is bevételek származik, ha a felhasználók ezeket a tartalmakat olvassák, s így a látogatottságuk nő.

A kormányzat azonban nem elsősorban anyagi okokból törekedett a piaci egyenlőtlenségek kiküszöbölésére. Az óriáscégek közvéleményformáló hatalmát kívánták megnyirbálni, hiszen ezek a helyzetükből adódóan képesek befolyásolni, hogy a lakosság milyen tartalmakhoz férhet hozzá. Ezt nevezi a szakirodalom kapuőri (gatekeeper) szerepnek.

2021 elején a parlament [törvényt](#) fogadott el, amely megfordította a fizetési kötelezettséget és az online platformok számára írta elő, hogy fizessenek a felületükön közzétett tartalmakért a

helyi híroldalaknak. A Google és a Facebook erre válaszul szolgáltatásai felfüggesztésével fenyegetőzött a szigetországban. Rendelkezett azonban akkora lobbierővel, hogy a hatályba lépő változat sokat finomodott az eredeti, szigorú előírásokhoz képest, s így jóval kisebb anyagi megterhelést jelent a két óriáscégnek ([növekedés.hu](https://www.novekedes.hu), 2021).

Az amerikai példa

Az Egyesült Államokban Joe Biden amerikai elnök 2021 nyarán egy [rendeletet](#) adott ki, amelyben nyíltan fellépett az óriáscégek versenytorzító eljárásaival szemben. Szigorúbb fellépést írt elő a versenyfelügyeleti hatóságok számára a távközlési-informatikai piacon zajló, egyeduralomra törő felvásárlásokkal szemben (ilyen volt például, amikor a Facebook felvásárolta az Instagramot és a WhatsApp-ot). *"Nincs többé olyan rossz fúzió, amely tömeges elbocsátásokhoz, magasabb árakhoz, kevesebb lehetőséghez vezet a munkavállalók és a fogyasztók számára egyaránt"* – ígérte az elnök ([CNN 2021](#)).

A rendeletet megelőzően egyébként az amerikai törvényhozás egy tizenhat hónapon át tartó, átfogó vizsgálatot hajtott végre a tech óriáscégekkel szemben. Jelentésükben felrötták "a piacokhoz való hozzáférés ellenőrzését", a "túlzott díjak felszámítását", a "hatalmi pozícióból szabott szerződési feltételek előírását" és "értékes adatok kinyerését az emberektől és a vállalkozásoktól" ([US Congress Report 2020](#)).

2021 őszén került az a [törvényjavaslat](#) a Kongresszus elé, amely előírná, hogy a nagy tech cégek saját platformjaikon sem hozhatnak termékeiket előnyösebb helyzetbe versenytársaik termékeinél, továbbá megszüntetné például az Apple cég zártságát, hivatkozva annak versenyt és innovációt korlátozó hatására. A javaslat elfogadása azonban vontatottan halad.

Az Európai Unió rendelete

Az Egyesült Államokkal ellentétben az Európai Unió 2022 nyarán elfogadta a tech óriáscégek befolyását korlátozó, digitális piacokról szóló [rendeletét](#).

A rendelet a fentebb már felsorolt tech cégeket, illetve bármely további vállalkozást kapuőrnek

tekint, amelynek havonta legalább 45 millió aktív felhasználója van és a forgalma az elmúlt három évben meghaladta a 7,5 milliárd eurót, illetve a cég átlagos tőkepiaci értéke a legutóbbi pénzügyi évben elérte a 75 milliárd eurót.

Egyebek mellett hét alapvető tilalmat határoz meg a jogszabály számukra:

- nem korlátozhatják üzleti felhasználóik tevékenységét;
- nem korlátozhatják a fizetési lehetőségeket kizárólag a saját fizetési módjaikra;
- az egyes szolgáltatások során gyűjtött adatokat más célokra nem használhatják fel;
- előre nem telepíthetnek a felhasználók eszközeire bizonyos szoftveralkalmazásokat, s nem nehezíthetik meg ezeknek az alkalmazásoknak az eltávolítását sem;
- általában nem kényszeríthetnek tisztességtelen feltételeket a fogyasztókra; így például
- különböző elemek kapcsoltan, csomagban történő értékesítését (például nem tehetik kötelezővé, hogy az operációs rendszer telepítésekor a legfontosabb szoftvereket – így webböngészőket – alapértelmezettként telepítsék); végül
- saját termékeiket csak bizonyos korlátozásokkal reklámozhatják, nem sorolhatják előbbre saját termékeiket vagy szolgáltatásaikat más piaci szereplők termékeihez, szolgáltatásaihoz képest.

Mindemellett a tech óriáscégeknek biztosítaniuk kell, hogy

- az alapvető platformszolgáltatásokról való leiratkozás ugyanolyan egyszerű legyen, mint a feliratkozás;
- a különböző üzenetküldő alkalmazások egymás között átjárhatóak legyenek.

További kötelezettségként előírja a jogszabály, hogy felvásárlásaikról és fúziókról tájékoztassák az Európai Bizottságot.

A szabályok ellen vétő vállalkozásokra akár éves globális forgalmuk tíz százalékát kitevő bírságot is kiszabhatnak; sőt visszaesők esetén ennek a dupláját is.

Bár rendeletről lévén szó, mely a tagországokban automatikusan hatályba lép, mégis nyitott kérdés, hogy a tagországok miként értelmezik majd a kevésbé egyértelmű előírásokat, s saját rendeleteikkel milyen módon végzik el a finomhangolást. Nyitott kérdés tovább az is, hogy az üzleti érdekeik sérelmére érzékenyen reagáló érintett vállalatok hogyan fogadják az eddig követett üzletpolitikájukba történő erőteljes beavatkozást ([Fintechzone 2022](#)). Erre vélhetően 2023-ban fogunk választ kapni, amikor a rendelet előírásait az érintett cégeknek már alkalmazniuk kell.

Maradtak azonban továbbra is megoldatlan kérdések. Ilyen például a távközlési vállalatok viszatérő panasza, miszerint a tech óriáscégek folyamatos fejlesztéseket, kapacitásbővítéseket várnak tőlük, ám ezekhez a költséges beruházásokhoz nem járulnak hozzá, jóllehet működésük alapvetően függ a minél kiterjedtebb, megbízhatóbb és gyorsabb hálózattól ([ITCafé 2022](#)).

A magyar helyzet

Magyarországon egyelőre nem merült fel, hogy külön jogszabállyal korlátozzák a tech óriáscégek működését, piaci gyakorlatát, bírságolásra azonban már került sor. A Gazdasági Versenyhivatal 2019-ben 1,2 milliárd forintos büntetést szabott ki a Facebook-ra, amiért ingyenesnek hirdette szolgáltatását, miközben áttételesen, adataival és felhasználói aktivitásával mindenki "fizet", de legalábbis hasznot hajt a vállalkozás számára ([GVH 2019](#)).

Éveken át problémát jelentett az is, hogy a Google és a Facebook nem fizetett adót Magyarországon – ahogyan más országokban sem –, miközben használnak egy részét innen szerzte. Bár európai szintű szabályozásra lenne szükség ezen a téren is, ilyesmi eddig nem született. A Facebook viszont önként vállalta, hogy 2019-től megfizeti a reklámadót. Bár a Google az ügyben az Európai Bírósághoz fordult, a bíróság 2020-ban Magyarország javára [döntött](#).

Források:

- Francis Fukuyama, Barak Richman, and Ashish Goel: How to Save Democracy From Technology. Ending Big Tech's Information Monopoly – Foreign Affairs, [January/February 2021](#)
- Püskösty András: Versenyjogi megfontolások a technológiai óriások szabályozásával kapcsolatban Az egyesült államokbeli és európai megoldási kísérletek összehasonlító elemzése – In Medias Res, [2021/2.](#)
- A tech cégek befolyása a gazdaságra és társadalomra elképesztően nagy lett – Növekedés.hu, [2021. március 7.](#)
- Massimo Motta – Martin Peitz: Big tech mergers. – Information Economics and Policy, March 2021
- Ruslana Lishchuk: How large would tech companies be if they were countries? – Mackeeper, [13 August 2021](#)
- Kean Birch – Kelly Bronson: Big Tech – Taylor & Francis Online, [14 February 2022](#)
- Bodnár Zsolt: Túl nagyra nőtt a Facebook, a Google és az Apple, az EU törvényben lép fel a monopóliumok ellen – Qubit, [2022. március 30.](#)
- Na de miből van pénze a Facebooknak, a Google-nek vagy a Microsoftnak? – Qubit, [2022. június 1.](#)